

О. А. Трофимчук,
здобувач, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8489-6443>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.20.117

СТРУКТУРНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. Trofymchuk,
Applicant, SO "Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine"

THE STRUCTURAL AND INVESTMENT STIMULATION OF THE UKRAINIAN ECONOMY

Аргументовано, що важливим імперативом для України є підвищення конкурентоспроможності її економіки та знаходження свого ефективного місця у межах міжнародної кооперації. Проаналізовано основні проблеми в даному контексті, а саме: (1) значна структурно-технологічна відсталість, висока зношеність виробничого капіталу та значний рівень енергомісткості ВВП; (2) залежність від зовнішніх джерел ресурсів; (3) незадовільний стан ринкової інфраструктури та інноваційної системи; (4) низький рівень життя та купівельної спроможності населення, а також висока диференціація доходів населення; (5) орієнтація на експорт ресурсів та нерозвиненість виробництва для споживчого ринку; (6) організаційна недосконалість і низький рівень капіталізації виробництва; (7) занепад інвестиційного клімату та можливостей здійснення підприємницької діяльності; (8) відкритий доступ іноземної висококонкурентної продукції тощо. В межах виділених напрямків структурно-інвестиційного стимулювання (створення сприятливого середовища; безпосередня реалізація проектів державою) визначено основні його цілі: (1) удосконалення інституційних умов здійснення господарської діяльності, розвиток фінансового ринку, обмеження монополізму; (2) побудова дієвої системи інвестиційних стимулів, посилення інвестиційної та підприємницької активності; (3) забезпечення впливу інвестицій у виробничий сектор; (4) підвищення частки виробництв із високою доданою вартістю; (5) підвищення ефективності вітчизняних виробництв, розвиток альтернативної енергетики, зменшення залежності від монопольних джерел ресурсів, налагодження виробництва конкурентоспроможної продукції; (6) утворення замкнених циклів виробництва кінцевого продукту; (7) раціоналізація розміщення виробництв та забезпечення збалансованого розвитку регіонів; (8) боротьба з контрабандою та тінізацією ринків; (9) розвиток наукової, освітньої, виробничої, технічної інфраструктури та стимулювання НДДКР; (10) забезпечення гуманізації, соціальна орієнтованості та екологізації економіки тощо. Визначено та аргументовано пріоритети реконструктивного розвитку вітчизняної економіки: (1) реалізація проектів забезпечення національної безпеки та розвитку ВПК; (2) створення та оновлення інфраструктури; (3) розвиток АПК; (4) модернізація переробної промисловості; (5) розвиток ІТ-галузі; (6) розвиток ефективного енергетичного ринку; (7) побудова мережі міжнародних транзитних хабів; (8) розвиток туристичної галузі.

The paper shows that one of the most important imperatives for Ukraine's economy is increasing its competitiveness and finding its place within international cooperation. The article analyses main problems of the economy in the context of its competitiveness, namely: (1) significant structural and technological backwardness, high depreciation of capital and a significant level of energy intensity of GDP; (2) high dependence on external resources; (3) unsatisfactory state of market infrastructure

and an innovation system; (4) low living standards and purchasing power of the population, as well as high inequality; (5) orientation towards export of resources and underdeveloped production for consumer markets; (6) organizational production imperfections and a low level of capitalization; (7) poor investment climate and low opportunities for entrepreneurial activities; (8) open access of highly competitive foreign products, etc. According to the defined directions of structural investment stimulation (creation of stimulating conditions; direct implementation of projects by the state), the paper identifies the main goals: (1) improvement of institutional conditions for economic activities, development of financial markets, limitation of monopolies; (2) building an effective system of investment incentives, strengthening investment and entrepreneurial activities; (3) ensuring significant inflows of investments into the production sector; (4) increasing the share of productions with a high added value ratio; (5) increasing efficiency of domestic production, developing alternative energy generation, reducing dependence on monopolized resources, establishing the production of competitive products; (6) formation of closed cycles of final product production; (4) rationalization of production location and ensuring balanced development of regions; (8) fighting against corruption and a shadow economy; (9) development of scientific, educational, production, technical infrastructure and stimulation of R&D; (10) humanization, social orientation and greening of the economy, etc. The article defines the priorities of the reconstructive development of Ukraine's economy, namely: (1) implementation of projects for ensuring national security and the development of the military industry; (2) creation and renewal of infrastructure; (3) development of the agricultural industry; (4) modernization of the manufacturing industry; (5) development of the IT industry; (6) development of an efficient energy market; (7) building a network of international transit hubs; and (8) development of the tourism industry.

Ключові слова: державне регулювання економіки, інвестиційна політика, інноваційна політика, національні економічні пріоритети, реконструктивний розвиток економіки, стимулювання економіки, структурно-інвестиційне стимулювання, структурна політика.

Key words: innovative policy, investment policy, national economic priorities, state economic regulation, stimulation of economy, structural and investment stimulation, structural policy, reconstructive economic development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на потужні антиглобалізаційні тренди сучасності, в майбутньому ймовірно рівень взаємозв'язаності економік світу все ж буде залишатись досить високим. Закриті економіки, швидше за все, будуть приречені на соціально-економічне відставання, а у випадку України взагалі важко уявити конструктивність ізоляційної політики [19]. У таких умовах ключовим фактором успіху вітчизняної економіки повинна стати її конкурентоспроможність. На жаль, поверхневий підхід до формування нових ринкових інститутів, руйнівна модель роздержавлення, лобіювання особистих інтересів у владі, не виважена політика антикризового регулювання та багато іншого не дозволили незалежній Україні реалізувати свій потенціал та наблизитись до рівня розвитку провідних країн (в тому числі — рівня їх конкурентоспроможності). Проблеми лише поглибились, а в останні роки свій катастрофічний вплив здійснили пандемія, повномасштабна війна та перед-реcesійний стан глобальної економіки. Всі вищезазначені проблеми потребують глибокого аналізу для пошуку комплексної стратегії виходу з кризи на шлях інтенсивного соціально-економічного розвитку. Останнє, на нашу думку, є можливим лише опираючись на концепцію реконструктивного розвитку економіки, розроблену провідними вітчизняними економістами з Інституту економіки та

прогнозування НАН України [3; 4; 2; 14]. Одним із важливих напрямів реалізації реконструктивного розвитку, на нашу думку, повинно стати структурно-інвестиційне стимулювання економіки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженням питань конкурентоспроможності економіки та державного регулювання в контексті структурно-інвестиційного стимулювання економіки займалось багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Серед основних дослідників варто виділити наступних: А. Арсеєнко, Т. Артьомова, О. Білорус, О. Бірюков, В. Бодров, О. Борзенко, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Грималюк, А. Гриценко, Б. Данилишин, П. Єщенко, М. Зверяков, А. Калетський, Дж. Кейнс, Ю. Кіндзерський, Гж. Колодко, С. Кораблін, П. Кругман, В. Мандибура, А. Маслов, Т. Пікетті, Д. Родрік, Н. Рубіні, Р. Скідельський, Дж. Стігліц, Ю. Уманців, Т. Унковська, Г. Филлюк, О. Яременко. Незважаючи на значний рівень дослідженості даних питань, економічна політика в Україні рідко враховувала важливі рекомендації науковців. Сучасні ж складні умови функціонування вітчизняної економіки вимагають подальшого дослідження та коригування уже існуючих рекомендацій щодо економічної політики структурно-інвестиційного стимулювання розвитку економіки.

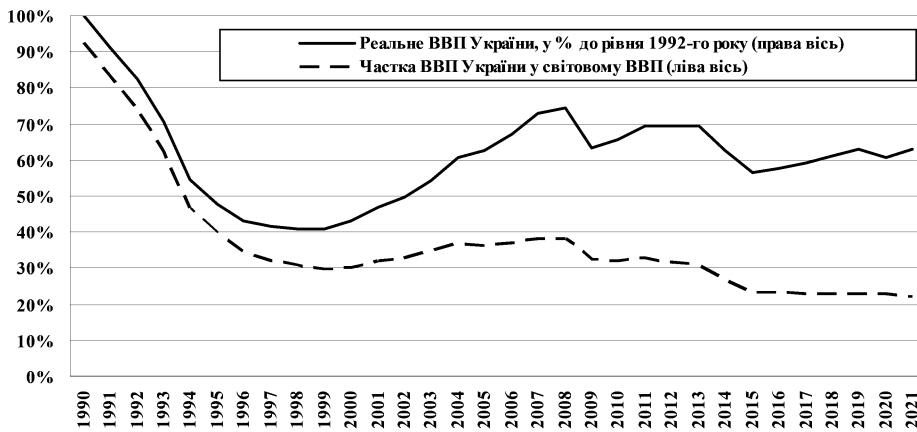

Рис. 1. Динаміка ВВП України та його частки у світовому (ПКС по 2011 році)

Джерело: побудовано на основі [29].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основними завданнями дослідження є: (1) показати динаміку та поточний стан розвитку вітчизняної економіки; (2) виділити основні проблеми щодо конкурентоспроможності вітчизняної економіки та ключові завдання економічної політики структурно-інвестиційного стимулювання її розвитку; (3) визначити основні пріоритетні галузі для політики структурно-інвестиційного стимулювання.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ

Економіка країни є системою із складною внутрішньою структурою, де від кількісних та якісних параметрів структурних елементів залежить ефективність її функціонування. В рамках концепції реконструктивного розвитку вітчизняної економіки визначено важливе завдання держави як носія загальних економічних інтересів суспільства: довгострокова оптимізація структури економіки, відповідно до особливостей національної економіки та провідних трендів розвитку економіки взагалі [3; 4; 2]. При цьому маєтись на увазі дуже широке коло співвідношень в економіці, наприклад: (1) відтворювальні (в залежності від фази та елементів відтворення суспільного продукту); (2) галузеві (галузі, сфери, сектори, види діяльності тощо); (3) функціональні (складові ВВП, попит та пропозиція, продуктивність тощо); (4) технологічні (уклади, покоління технологій, оновленість); (5) територіальні (між територіями); (6) соціальні (між організаційно-правовими формами, формами власності, верствами населення за доходами тощо) [1, с. 232—233]. Ринковий механізм не може виконати такого роду завдання (тим більше в умовах війни), в основі якого лежить загальносуспільний економічний інтерес, саме тому виникає необхідність структурно-інвестиційного стимулювання з боку держави [20; 18; 21].

На жаль, за роки трансформації у ринкову систему вітчизняна економі-

ка пережила ряд потрясінь, від яких вона так і не змогла оговтатись, а реалії повномасштабної війни катастрофічно руйнують можливості її подальшого розвитку. За роки незалежності спостерігався величезний спад ВВП — майже на 60%. Економіка України так і не вийшла із кризи перехідного періоду, адже не досягнуто рівня ВВП до початку реформ (Рис. 1), а в 2022 році ВВП впало орієнтовно ще на третину [29].

За даними Світового банку, Україна є світовим лідером за падінням ВВП за період 1991—2015 рр. — він скоротився на 35%. Такого падіння не було в жодній країні світу (Молдова — 29%, Грузія — 14%, Зімбабве — 2.3%, ПАР — 0.94%). Щоб наздогнати найближчих сусідів по ВВП на душу населення, необхідно довести темпи приросту ВВП до рівня Китаю — у середньому 7% [8]. Продуктивність праці в Україні також значно відстає від показника 1991 року, хоча світ та розвинені країни стабільно спостерігали її зростання (Рис. 2).

Система відтворення утворює базисний каркас економіки, який об'єднує елементи виробництва, розподілу, обміну, споживання і накопичення в межах єдиного процесу обороту матеріальних і фінансових ресурсів, забезпечуючи збалансованість виробництва, доходів і кінцевого попиту, а також структури економіки. Не усвідомивши цього, домогтися успіхів у реформуванні економіки та її соціальної спрямованості не вдасться. Елементарні розрахунки свідчать, що за означених темпів зростання економіка країни вийде на рівень 1990 року приблизно через 25—30 років [6], але світ уже буде далеко попереду. Тому реконструктивний розвиток еко-

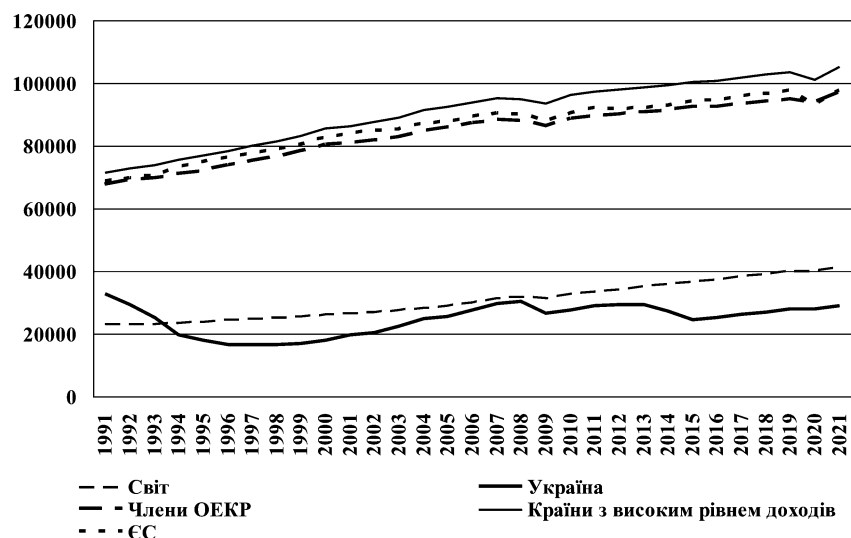

Рис. 2. Реальний ВВП на одного працюючого (ПКС по 2017 році)

Джерело: побудовано на основі [29].

Таблиця 1. Індекс споживчих цін, грудень до грудня попереднього року

Рік	ІСЦ	Рік	ІСЦ	Рік	ІСЦ
1991	390.0	2001	106.1	2011	104.6
1992	2100.0	2002	99.4	2012	99.8
1993	10256.0	2003	108.2	2013	100.5
1994	501.0	2004	112.3	2014	124.9
1995	281.7	2005	110.3	2015	143.3
1996	139.7	2006	111.6	2016	112.4
1997	110.1	2007	116.6	2017	113.7
1998	120.0	2008	122.3	2018	109.8
1999	119.2	2009	112.3	2019	104.1
2000	125.8	2010	109.1	2020	105.0

Джерело: побудовано на основі [15; 16].

номіки на основі структурно-інноваційного стимулювання, на нашу думку, є чи не єдиною альтернативою для забезпечення розвитку України.

Поряд із спадом виробництва спостерігався високий рівень інфляції (табл. 1). Як можна помітити, на початку реформ був основний сплеск, а в наступних роках знецінення коштів дещо зменшилося. Однак, поперше, зараз інфляційні процеси знову посилюються через макроекономічну нестабільність в умовах війни, пандемії та турбулентності на глобальних ринках. По-друге, навіть в роки відносно низької інфляції вона, все ж була на рівні, за якого розвинені країни б'ють на сполох. Справа в тому, що за умов високої інфляції гроші перестають повноцінно виконувати свої функції і починають спостерігатися негативні явища: дезорганізація інвестиційної та інноваційної сфери, порушення грошово-кредитної системи, бартеризація та тінізація, диспропорції виробництва, девальвація, зменшуються реальні доходи населення, банкрутують багато підприємств, зростає безробіття тощо.

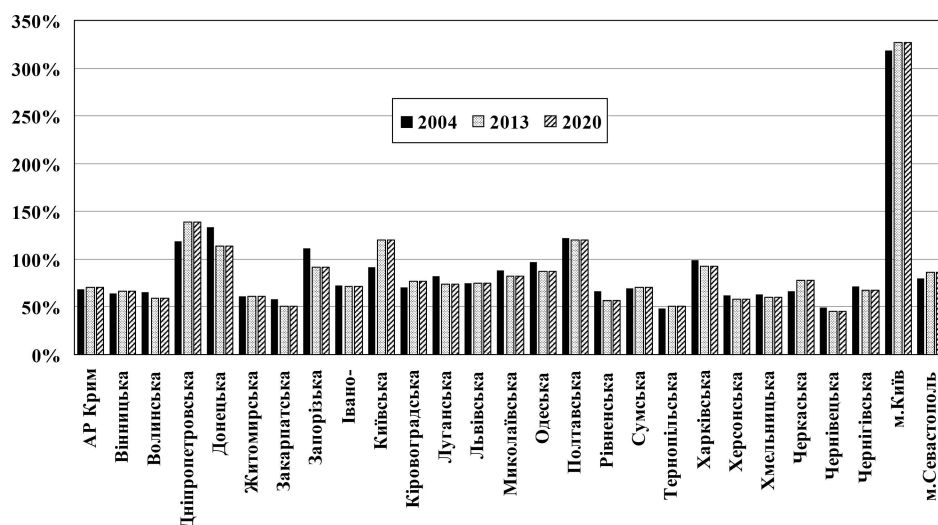
Також варто відмітити, що території України розвиваються досить нерівномірно (рис. 3). Різниця між регіонами спостерігається як по показникам валового регіонального продукту на душу населення, та і щодо середньої заробітної плати. Схожа ситуація спостерігається і щодо інвестицій [16]. У цих умовах ми стикнулися з парадоксом: економіка потребує централізованого управління, а всі гілки влади і всі правлячі партії виступають за децентралізацію, яка нібито всі області України

поставить у рівні умови і зробить вільними, а народ — багатим і щасливим [6].

Також серйозну проблему складає нераціональна галузева структура економіки. Більша частина загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси. У вітчизняній економіці домінують енергоємні і матеріаломісткі виробництва, які є залежними від імпорту ресурсів. Частка продукції соціальної орієнтації становить малу частку від обсягу промислового виробництва [21]. Такий стан речей в значній мірі зумовлений недостатністю та викривленою структурою інвестицій у вітчизняну економіку. Це все уже свідчить, що ми в певній мірі рухаємось в бік "бананової республіки" та ще й у стані війни. При цьому надлишкові доходи сировинних галузей, орієнтованих на експорт, використовуються для формування вкрай обмеженого інвестиційного попиту, що охоплює незначну кількість суміжних галузей, які не створюють значного мультиплікативного ефекту, навідміну від галузей високотехнологічної сфери (зокрема — обробної галузі) [11].

Україна чи не єдина країна у світі, промисловість якої до цього часу не спромоглася піднятися вище рівня 1990 р. І її індекс промислового виробництва у 2019 р. становив лише 72.8% від 1990 р., а індекс доданої вартості переробної промисловості був лише 39.5% у 2018 р. Водночас Китай за цей період продемонстрував гігантський індустріальний стрибок, збільшивши обсяги доданої вартості своєї переробки на 1795.7% у 2018 р. Сусіди України, з якими вона 30 років тому мала приблизно однакові стартові умови, багаторазово збільшили цей показник: Польща — на 988%, Туреччина — на 408.4% [9].

Розв'язання складного, але об'єктивно нагального, завдання структурно-технологічної модернізації економіки є можливим тільки шляхом значного збільшення норми нагромадження. Досвід країн, які динамічно розвиваються (насамперед, Індії та Китаю) і мають норму нагромадження понад 40% і темпи зростання 8—10%, свідчить про прямий функціональний зв'язок між нормою нагромадження і темпами зростання ВВП [11]. В умовах коли потрібно здійснювати структурну перебудову

Рис. 3. Валовий регіональний продукт на душу населення до загальноукраїнського рівня

Джерело: побудовано на основі [16].

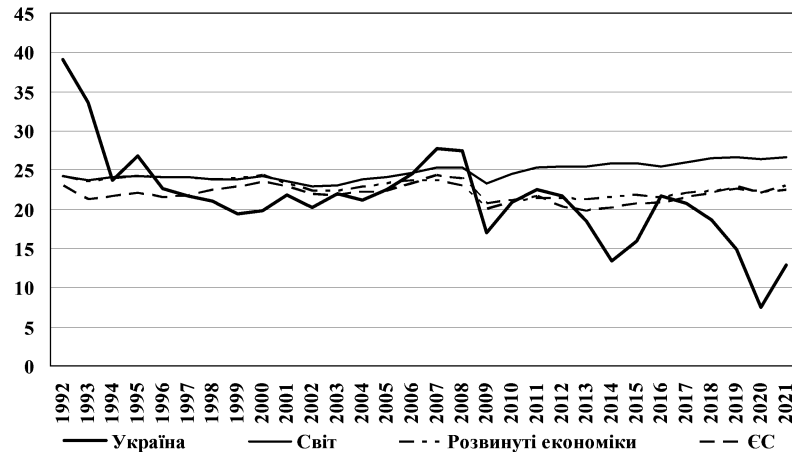

Рис. 4. Частка інвестицій у ВВП, %

Джерело: побудовано на основі [30].

дову вітчизняної економіка, на жаль, спостерігається значний спад рівня інвестування. Частка інвестицій у ВВП є дуже низькою та значно скоротилася в останні роки та відстає від показника розвинених країн (Рис. 4.) [16]. Умовами суворої економії передбачалося майже в двічі зменшити державні інвестиції в реальний сектор [10]. З такою інтенсивністю формування капіталу перспективи розвитку є дуже невтішними.

Низький рівень інвестування призводить до деградації основних засобів в економіці (рис. 5), які і до того не були дуже конкурентоспроможними у світі. Внаслідок недостатнього інвестування в засоби виробництва, спрацювання основних фондів складає більше 80% [16], оскільки на рисунку з 2014 року не враховано дані зношеності та зруйнованості дуже капіталомістких та застарілих підприємств (шахти, ГЗК, металургійні заводи тощо) тимчасово окупованих територій. При цьому ступінь зношеності основних засобів у розвинених державах не перевищує 25%. Щоб наблизитись до такого потрібно витратити декілька розмірів нашого ВВП. Сума невідомна для короткострокового періоду, а в довгостроковому періоді вона буде ще більше зростати за рахунок подальшого застарівання. Деградація основних засобів відбувається при дуже низькій частці власних коштів підприємств, які направляються на їх відтворення — лише 1.5% від вартості. Тобто повне відновлення потужностей такими темпами стане можливим тільки через 50 років, тоді як у країнах Європи на це потрібно до 5 років [22].

В Україні спостерігається постійне зниження кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Їх частка від загальної кількості в кілька разів нижча ніж у країнах ЄС. Як наслідок, питома вага інноваційного продукту становить лише кілька відсотків, тоді як в розвинутих країнах вона, як правило, є більшою за 50%. У розвинутих країнах показник наукомісткості ВВП досягає від 2 до 4% і більше, а в Україні — 0.75% [7]. В Україні домінує третій технологічний уклад, характерний для періоду 1880—1930 рр. [21]. Енергомісткість вітчизняного ВВП є в рази вищою від середнього показника у розвинутих країнах, що унеможливує конкурентну боротьбу вітчизняних виробників, стримує оновлення капіталу, інновації тощо [21]. Війна, пандемія та

перед-рецесійний стан глобальної економіки стали додатковим тягарем для підприємств, і багато з них не можуть вчасно оновлювати капітал та знаходяться на грані банкрутства.

Таблиця 2. містить середні значення за три передпандемійні роки Індексу глобальної конкурентоспроможності та його показників-складових для України та

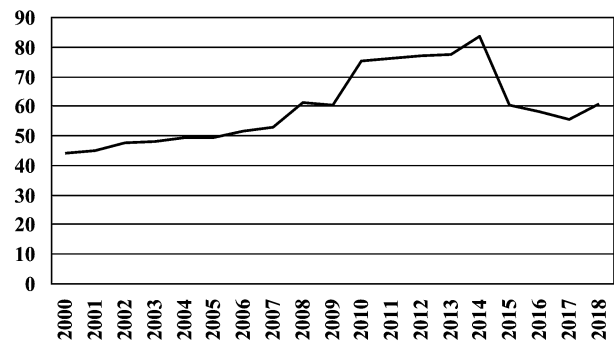

Рис. 5. Ступінь зносу основних засобів, %

Джерело: побудовано на основі [16]. За 2011—2018 роки дані наведено без урахування вартості основних засобів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також за 2014—2018 роки — без урахування тимчасово окупованої території.

Таблиця 2. Середні показники конкурентоспроможності за три передпандемійні роки (2017—2019)

Показники конкурентоспроможності	Країни				
	High-income	Low-income	Lower-middle-income	Україна	Upper-middle-income
Global Competitiveness Index 4.0	72.6	43.3	52.0	56.0	59.6
Institutions	66.5	44.0	47.8	46.0	51.5
Infrastructure	80.7	41.0	55.8	69.7	65.7
ICT adoption	71.1	23.5	40.1	50.6	53.3
Macroeconomic stability	94.4	65.5	70.4	48.6	76.4
Health	91.1	47.6	63.5	69.7	79.2
Skills	74.9	39.1	51.5	69.0	62.1
Product market	63.4	48.0	51.6	55.3	54.3
Labour market	66.6	51.5	54.7	58.8	58.2
Financial system	73.1	47.4	53.6	46.4	61.1
Market size	61.1	37.4	50.6	62.6	57.2
Business dynamism	68.8	47.7	53.5	56.0	58.4
Innovation capability	59.5	26.5	31.3	39.2	38.1

Джерело: побудовано на основі [25].

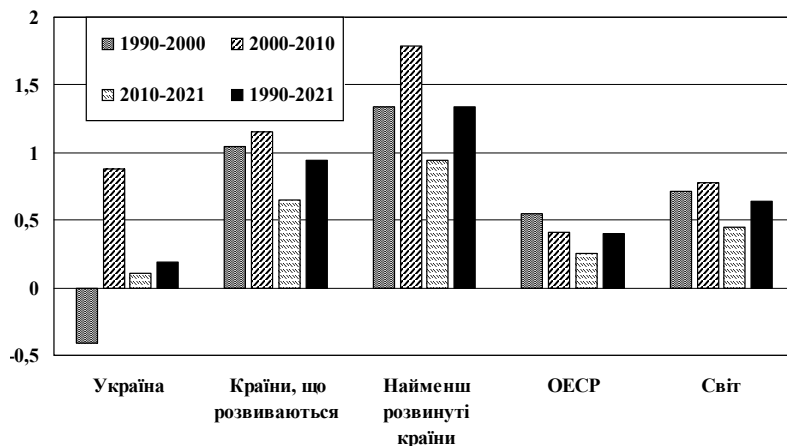

Рис. 6. Середньорічне зростання Індексу людського розвитку, %

Джерело: побудовано автором [27].

груп країни за доходами на душу населення. Розрив між конкурентоспроможністю нашої країни та провідних розвинених країн є колосальним. Найбільш проблемними аспектами вітчизняної конкурентоспроможності, відповідно до даних, є інституції, фінансова система, макроекономічна стабільність, здоров'я та динамізм бізнесу [25].

До вищевикладених проблем звичайно додалися збитки і втрати від повномасштабного вторгнення. Прямі втрати досі достеменно невідомі і при тому війна продовжується, але уже зрозуміла їх категоризація: (1) людський капітал, (2) транспортна інфраструктура, (3) енергетична інфраструктура, (4) житлова та соціальна інфраструктура; (5) оборонний сектор та (6) культурна спадщина [13]. Окрім цього є ще непрямі втрати від неможливості реалізовувати свій економічний потенціал через війну, яка сформувала потужний негативний вплив на діловий та інвестиційний клімат в Україні [230].

Сьогодні серед найболючіших проблем, пов'язаних із структурним розвитком економіки України, варто виділити наступні [21]:

- значна структурно-технологічна відсталість, висока зношеність виробничого капіталу (в тому числі зруйнованість в силу воєнних дій) та значний рівень енергомісткості ВВП;

- залежність від зовнішніх джерел ресурсів (в тому числі — фінансових);

- незадовільний стан ринкової інфраструктури (в тому числі — інституцій) та інвестиційно-інноваційної системи;

- низький рівень життя та купівельної спроможності населення, а також висока диференціація доходів населення;

- орієнтація на експорт ресурсів, занепад галузей з високою доданою вартістю та нерозвиненість виробництва для споживчого ринку;

- організаційна недосконалість і низький рівень капіталізації виробництва;

- катастрофічний занепад інвестиційного клімату та можливостей здійснення підприємницької діяльності в умовах війни та корупції;

- відкритий доступ іноземної високо конкурентної продукції тощо.

Отже, поряд із імперативом оборонного захисту нашої держави, в сучасних умовах необхідними є також

вибудовування та реалізація стратегії структурно-інноваційного стимулювання реконструктивного розвитку економіки, без чого важко уявити довгострокове існування нашої країни. Тут важливо реалізовувати два напрями державного регулювання інвестиційних та інноваційних процесів: (1) створення сприятливого середовища для їх поживлення з боку недержавних суб'єктів та (2) безпосереднє фінансування та реалізація відповідних проектів державою [21].

Зараз відбувається процес заміщення п'ятого технологічного укладу шостим, що створює для країн, які розвиваються, передумови для технологічного прориву. Випереджаюче освоєння ключового фактору і формування ядра нового технологічного укладу надає нам можливість випередити розвинені країни в структурній перебудові економіки, набути бажаної конкурентоспроможності, отримувати інтелектуальну ренту в глобальному масштабі та вивести державу в групу передових. Однак, для цього економіка України потребує проведення системних реформ "на випередження", що є можливим лише за наявності розробленої чіткої стратегії розвитку країни з пріоритетом інвестицій в інновації (інвестиції в людину, науку, техніку і технології). Проте в Україні на дослідження та розробки витрачається лише близько 0.7% ВВП, тоді як у розвинених країнах цей показник становить близько 2.5% [29; 21]. Важливою є також підготовка кадрів вищої кваліфікації, яка потребує зростання рівня фінансування науки та освіти, хоча ми спостерігаємо лиш високий рівень "відпливу мізків", що унеможливує побудову високотехнологічної економіки [21]. Розвиток вітчизняної ІТ-галузі чітко показав перспективність завоювання міжнародних ринків так званої нової економіки. Водночас, цей розвиток є результатом швидше приватної активності, а не чіткої політики держави, та і лише опираючись на ІТ-галузь розвинути економіку України не вийде.

В контексті важливості орієнтації на людину варто поглянути на динаміку Індексу людського розвитку по Україні (рис. 6). Лише в 2000—2010 роках був значний ріст даного показника, що пояснювався хорошою кон'юнктурою світового ринку на основні вітчизняні експортні позиції та значним економічним спадом в попередній декаді. З 1990 по 2021 показник ІЛР України виріз значно менше, ніж всіх інших представлених груп країн. При цьому, даний показник не враховує викривлення ме-

Рис. 7. Пріоритети структурно-інвестиційного стимулювання реконструктивного розвитку економіки України

Джерело: побудовано автором.

тодологічними особливостями освітнього індексу (в Україні кількість дипломів на 1000 дорослих є дуже високою, але якість — сумнівна) та нерівність розподілу росту показника серед верств.

Окремо постає важливе питання щодо джерел фінансування структурно-інвестиційного стимулювання. У випадку створення сприятливого середовища потрібна, в першу чергу, політична воля та чіткий стратегічний план реалізації, прорахований науковцями, а ресурси реалізації механізмів розвитку даного напрямку будуть недержавними. При безпосередній же участі та фінансуванні стимулюючих проектів держава мусить знаходити та виділяти ресурси заради розвитку. По-перше, ми не маємо іншої адекватної альтернативи і простого створення сприятливих умов буде недостатньо. Частково варто спиратися на потенціал державно-приватного партнерства та спеціально створеної державної неприбуткової фінансової установи, розвиток яких повинен забезпечуватися державою [14, с. 4—10]. Водночас, багато проектів все ж повинні бути реалізованими лише державою, в цілях національної безпеки або через їх неприбутковість. По-друге, як буде показано нижче, концепція реконструктивного розвитку економіки дозволяє брати в борг та довгостроково не погіршувати ситуацію із державними фінансами. В додачу до цього, у випадку перемоги, обидва механізми структурно-інвестиційного стимулювання будуть мати більший потенціал, адже багато іноземних суб'єктів будуть готові вкладатися у нашу економіку для іміджу, з одного боку, а, з іншого, через понаднормову віддачу від інвестицій, що може мати місце. В додачу, необхідність реалізації "Плану Маршала для України" чітко усвідомлюється західними партнерами.

Економічне зростання може мати місце без розвитку, однак, ситуація навпаки є неможливою у випадку України. Варто також чітко зрозуміти, що ні економічного зростання, ні розвитку, ми не зможемо досягти без фокусу на зовнішній світ. Це може звучати в тонах здачі суверенності чи відсутності впевненості у своїх можливостях, але реалії нам кажуть: маємо, що маємо. Фор-

мула ВВП ($C+I+G+NE$), без росту якого вітчизняна економіка не зможе розвиватися, нам наочно показує, що лише внутрішніми силами справитись не можливо. Кінцеві витрати населення (C) є слабо монетизованими і внутрішній споживчий попит знаходиться на низькому рівні без перспектив суттєвого відновлення. Більше того, в силу негативного впливу війни на економіку, ці витрати мусять тимчасово дотуватися державою, яка сама ж запозичає ззовні. Інвестиційні витрати (I), як було показано, також знаходяться на дуже низькому рівні в порівнянні із провідними країнами. І це при тому, що ступінь морального та фізичного зносу основних засобів досягає свого піку. Одна з головних причин — це відсутність у бізнесу достатніх коштів для інвестування та низький рівень залучення іноземного капіталу. В додачу до цього, культура довгострокового підприємництва та інвестування так і не сформувалася, адже легше займатись збиранням ренти чи вибудовувати бізнес на ресурсах держави. Державні витрати (G) повністю зараз залежать від зовнішнього фінансування, а із зниженням кінцевих витрат населення та інвестиційних витрат доходи держави все більше падають. Залишається чистий експорт (NE), що якраз таки може стати важливим фактором розвитку, якщо повністю не віддатися на поруки ринковому фундаменталізму та досягнути необхідного рівня конкурентоспроможності економіки.

Таким чином, лише опора на зовнішній світ може врятувати вітчизняну економіку: (1) попит на вітчизняний експорт, для чого важливо підсилювати конкурентоспроможність економіки, має нівелювати падіння внутрішнього попиту населення; (2) іноземні інвестиції повинні допомогти в умовах низького інвестиційного попиту в середині країни, що також позитивно вплине на конкурентоспроможність як важливий фактор першого пункту; (3) держава змушена брати зовнішні позики для реалізації відновлення (в тому числі стимулюючи інвестиційний та споживчий попит в країні), вкладаючи в напрямках з високим рівнем мультиплікатора. Звичайно ж, рік за роком дані пріоритети повинні розкрити маховик, що укріпить внутрішні фактори зрос-

тання та розвитку — попитузалежну стратегію. Але на разі влучними є слова Теодора Рузвельта: "роби, що можеш, з тим, що маєш, там, де ти є".

На жаль, коли в країні спостерігається економічний спад, влада часто вдається до політики суворої економії, у фокусі якої лежить дефіцит бюджету та яка була провальною у Європі. Математично нескладно дійти до того, що, коли потрібно зменшити різницю між видатками та податками, то варто зменшити перші та збільшити другі. Проте, економічна політика повинна спиратися на глибше розуміння економічних реалій. В умовах слабкої купівельної спроможності населення, послаблення попиту на експорт та низького інвестиційного попиту, скорочення державних видатків ще більше загострює проблеми розвитку — це все скорочує ВВП та збільшує рівень безробіття. Далі зменшується податкова база і тому проблема дефіциту бюджету таким чином не вирішується. Державні видатки, що вкладені у напрямках із високою віддачею у вигляді зростання ВВП та податкової бази, є головним фактором економічного розвитку у ситуації, що склалася. Доведено, що запозичення коштів є доцільним кроком для стимулювання розвитку, якщо в довгостроковому періоді: (1) стимульовані ними економічне зростання і, відповідно, зростання доходів бюджету перевищували збільшення витрат з обслуговування цих позик; (2) забезпечувалися не тільки платоспроможність, але й ліквідність по державних зобов'язаннях [19].

Концепція реконструктивного розвитку вимагає врахування національної специфіки в процесі структурно-інвестиційного стимулювання економіки. Тому важливим є розставлення пріоритетів розвитку, що максимально би розкривали потенціал вітчизняної економіки в глобальному світі та в комплексі могли стати локомотивами для інших галузей та напрямів розвитку. На нашу думку, такими пріоритетами повинні стати наступні (рис. 7):

1. Реалізація проектів направлених на забезпечення національної безпеки та післявоєнний розвиток експорту військових продукції та послуг. По-перше, без військової потужності та соціальної стабільності важко взагалі говорити про будь який розвиток вітчизняної економіки. По-друге, вітчизняні конструкторські бюро та підприємства ВПК досягли значних технологічного прогресу і масштабів випуску, і тому вони мають шанси стати сильними драйверами економіки.

2. Створення та оновлення інфраструктури, що, по-перше, збільшує сукупний попит та, по-друге, зменшує час та вартість комунікацій та транспортування в економіці. Ключовою умовою отримання країною найбільшої вигоди від своїх факторів виробництва є розвиток інфраструктури для доступу до виробничих ресурсів та їх справедливий розподіл. Інфраструктура має вирішальне значення для життєздатності національних фірм — впливає на транзакційні витрати окремої фірми і граничну норму рентабельності інвестицій [17]. Ринок не в змозі забезпечити належний рівень фінансування, особливо враховуючи сучасний кризовий стан та "ренто-збиральницький" характер вітчизняного підприємництва. Фахівці підраховали, що один долар вкладений в інфраструктуру збільшує ВВП на 20 центів у довгостроково-

му періоді, а для країн із високим рівнем зношеності (зокрема для України) даний показник є ще вищим [24].

3. Розвиток АПК, оскільки для цього є достатньо конкурентних факторів виробництва, а також у світі загострюватиметься екологічна та продовольча кризи. Виробництво сільськогосподарської продукції на експорт може стати рушієм економічного зростання. Протягом останніх років, перед повномасштабним вторгненням, сільськогосподарський експорт становив понад 40% товарного експорту країни. Україна є серед найбільших експортерів в світі по багатьом позиціям АПК. В ідеалі, необхідно максимально покривати весь спектр обробки продукції АПК і через це створювати додаткові робочі місця та забезпечувати ріст ВВП.

4. Модернізація машинобудування та переробної промисловості загалом, що базуватиметься на вітчизняній металургії та науці. Ми повинні створювати виробництва з високою доданою вартістю, адже ми експортуємо метали, а потім імпортуємо такі ж самі молекули металів у вигляді високотехнологічної продукції, даючи можливість заробляти іншим. Сьогодні в розвинутих і в країнах, що розвиваються (зокрема, Китаї), частка машинобудування у структурі обробної промисловості становить 30—50%. В останні десятиліття саме ця галузь є локомотивом економічного зростання, і від неї залежить технічний стан інших сфер економіки, а відтак, і їх конкурентоспроможність.

5. Розвиток галузі інформаційних технологій. За 8 місяців 2022 року експорт ІТ виріс на 16% у порівнянні з відповідним періодом торік [5]. Передбачається, що доля ІТ у ВВП України зросте до 15% у 2030 році та стане вираженою конкурентною перевагою української економіки [26]. Пріоритетність даної галузі є очевидною в силу високого рівня оплати праці, превалювання валютної експортної виручки, відносно низької капіталоемності та великого потенціалу росту.

6. Забезпечити побудову та розвиток ефективного енергетичного ринку, в тому числі ринку альтернативної енергетики. Це дозволить послабити ресурсну залежність України та посилити її конкурентні позиції в глобальному світі. Також необхідними є інвестиції в екологію, оскільки за оцінками Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища рівень екологічних збитків в Україні сягає не менш як 15—20% ВВП і є одним з найвищих у світі [23].

7. Побудова мережі міжнародних транзитних хабів, використовуючи вигідне політико-географічне положення, сприяючи збільшенню транзиту через Україну. Хоча даний пріоритет потребує завершення війни та настання стабільного миру, однак він також має бути у фокусі. Окрім розвитку логістики та перепродажу товарів між різними територіями світу, важливим аспектом є побудова заводів збірки складних товарів поблизу європейського ринку, використовуючи відносно дешеву робочу силу.

8. Стимулювання туристичної галузі, що побудована на базі широкого рекреаційного та курортного потенціалу нашої країни. Україна і до війни мала багато чого дати міжнародному туризму (гори, море, зелений туризм, ліси, дешева і якісна гастрономія тощо). Зараз Україна додатково отримала значний кредит своєю іміджу, який потрібно використати правильно. Після

перемоги можна очікувати приплив туристів в Україну, які будуть витрачати свою валюту в нашій державі і для цього потрібно стимулювати розвиток туристичної галузі. У розвинутих країнах частка внеску туристичної системи у ВВП коливається в межах 10—12%, тоді як в Україні не перевищує 7.5%, хоча з 2000 до 2019 р. ключові показники вітчизняного туризму зросли більше ніж удвічі-тричі [12].

Ще одним проявом структурно-інвестиційного стимулювання є інституційне забезпечення інвестиційної, науково-технічної та інноваційної діяльності. Насамперед це стосується захисту прав інтелектуальної власності та власності взагалі. Країни з неадекватним рівнем такого захисту не здатні залучити в свою економіку значні обсяги інвестицій і технологічних потоків. Також важливо усіляко зменшувати негативний вплив бюрократії. Необхідним є розвиток ринкових механізмів, інституцій та інфраструктури, що захищають конкурентне середовище та роблять розвиток науки і впровадження її досягнень економічно вигідними. Розвиток біржової торгівлі, інвестиційних компаній, страхування, банківського сектору та інших елементів фінансового ринку також є дуже важливим завданням [21].

На жаль, підприємництво в Україні часто набуває "ренто-збиральницького" характеру без інноваційної складової, який глибоко засів в системі мислення представників вітчизняного бізнесу. Останніх часто цікавлять короткострокові прибутки, а не довгострокова оптимізація господарської діяльності. Підприємству, з низьким рівнем капіталізації прибутку в новітні технології, з часом стає все важче конкурувати і воно починає отримувати все менші прибутки. І якщо не буде здійснено жодних рятувальних дій, воно збанкрутує [21]. Тому для стимулювання інвестиційно-інноваційної активності господарських суб'єктів варто вдаватися до таких інструментів, як [21]:

- пільгове кредитування;
- особливі податкові умови;
- дотації та субсидії;
- державні закупівлі;
- митні пільги та квотування;
- заборони та обмеження;
- амортизаційні норми тощо.

Таким чином структурно-інвестиційне стимулювання економіки направлене на глибинну трансформацію інвестиційно-інноваційних основ функціонування національної економіки та її структури, що має набувати форми виконання наступних завдань [21]:

- удосконалення інституційних умов здійснення господарської діяльності, розвиток фінансового ринку, обмеження монополізму;
- побудова дієвої системи інвестиційних стимулів, посилення інвестиційної та підприємницької активності господарських суб'єктів та населення;
- забезпечення припливу інвестицій у виробничий сектор економіки;
- підвищення частки виробництв із високою доданою вартістю (в першу чергу високотехнологічних);
- підвищення ефективності вітчизняних виробництв, розвиток альтернативної енергетики, зменшення залежності від монопольних джерел ресурсів, налагод-

ження виробництва продукції, конкурентоспроможної на світовому ринку;

- утворення замкнених циклів виробництва кінцевого продукту;
- раціоналізація розміщення виробництв та забезпечення збалансованого розвитку регіонів України;
- боротьба з контрабандою та тінізацією ринків;
- розвиток наукової, освітньої, виробничої, технічної інфраструктури та стимулювання НДДКР;
- гуманізація, соціальна орієнтованість та екологізація економіки тощо.

Без системного та масового запровадження конкурентоспроможних технологій, що спиратиметься на національну специфіку, вітчизняна економіка не зможе конкурувати в глобальному світі. Нація, що розташується на дні науково-технічного прогресу та не віднайде свого місця в глобальному розподілі праці, не матиме майбутнього як в контексті економічного добробуту, так і в контексті політичного суверенітету [21].

ВИСНОВКИ

Серед основних висновків варто виділити наступні:

1. В майбутньому важливим фактором успіху економіки України повинна стати її конкурентоспроможність. Статистика поточного стану та динаміки констатує катастрофічний стан вітчизняної економіки в контексті конкурентоспроможності. До найбільшійших проблем належать: (1) значна структурно-технологічна відсталість, висока зношеність виробничого капіталу (в тому числі зруйнованість в силу воєнних дій) та значний рівень енергомісткості ВВП; (2) залежність від зовнішніх джерел ресурсів (в тому числі — фінансових); (3) незадовільний стан ринкової інфраструктури (в тому числі — інституцій) та інноваційної системи; (4) низький рівень життя та купівельної спроможності населення, а також висока диференціація доходів населення; (5) орієнтація на експорт ресурсів, занепад галузей з високою доданою вартістю та нерозвиненість виробництва для споживчого ринку; (6) організаційна недосконалість і низький рівень капіталізації виробництва; (7) катастрофічний занепад інвестиційного клімату та можливостей здійснення підприємницької діяльності в умовах війни та корупції; (8) відкритий доступ іноземної високо конкурентної продукції тощо.

2. Основними пріоритетами структурно-інноваційного стимулювання реконструктивного розвитку вітчизняної економіки мають стати наступні: (1) реалізація проектів, направлених на забезпечення національної безпеки та розвиток ВПК; (2) створення та оновлення інфраструктури; (3) розвиток АПК; (4) модернізація машинобудування та переробної промисловості загалом; (5) розвиток галузі інформаційних технологій; (6) розвиток ефективного енергетичного ринку; (7) побудова мережі міжнародних транзитних хабів; (8) розвиток туристичної галузі.

3. Державна політика структурно-інноваційного стимулювання має набувати форми виконання наступних завдань: (1) удосконалення інституційних умов здійснення господарської діяльності, розвиток фінансового ринку, обмеження монополізму; (2) побудова дієвої системи інвестиційних та інноваційних стимулів,

посилення інвестиційної та підприємницької активності господарських суб'єктів та населення; (3) забезпечення припливу інвестицій у виробничий сектор економіки; (4) підвищення частки виробництв із високою доданою вартістю (в першу чергу високотехнологічних); (5) підвищення ефективності вітчизняних виробництв, розвиток альтернативної енергетики, зменшення залежності від монопольних джерел ресурсів, налагодження виробництва продукції, конкурентоспроможної на світовому ринку; (6) утворення замкнених циклів виробництва кінцевого продукту; (4) раціоналізація розміщення виробництв та забезпечення збалансованого розвитку регіонів України; (8) боротьба з контрабандою та тінізацією ринків; (9) розвиток наукової, освітньої, виробничої, технічної інфраструктури та стимулювання НДДКР; (10) забезпечення гуманізації, соціальної орієнтованості та екологізації економіки тощо.

Література:

- Бодров В. Г., Сафронова О. М., Балдич Н. І. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. Київ: Академвидав. 2010. 520 с.
- Гриценко А. А. Логико-исторические основы кардинальных экономических изменений и перехода к реконструктивному развитию // Экономика Украины. 2017. № 5—6. С. 39—57.
- Гриценко А. А. Реконструктивний економічний розвиток: зміст, основні напрями і вектор соціальної справедливості // Економічна теорія. 2016. № 4. С. 5—18.
- Гриценко А. А. Управління реконструктивним розвитком // Модернізація управління національною економікою: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25—26 листопада 2016 р.). Київ: КНЕУ, 2016. С. 66—71.
- Експорт ІТ-послуг зріс на 16% за неповний рік. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-august>
- Ещенко П. Криза української економіки і як із неї вийти // Економічна теорія. 2016. № 4. С. 33—50.
- Ещенко П. С. Экономический рост без развития: причины и пути инновационного преобразования экономики // Экономика Украины. 2013. № 10. С. 4—20.
- Зверяков М. І., Грималюк А. В. Економічна теорія, державна політика і публічне управління // Економіка України. 2019. № 11—12.
- Кіндзерський Ю. В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування // Економіка України. 2021. № 5. С. 3—39.
- Ковальчук Т. Т. SOS — в Україні неокolonіальна модель валютної політики // Економіка України. 2014. № 10. С. 4—13.
- Кузнецов А. В. Глобализация под англо-американским контролем: вызовы для Украины и России // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. С. 346—349.
- Мазаракі А. А., Бойко М. Г., Охріменко А. Г. Трансформації туристичної системи в умовах цифровізації // Економіка України. 2021. № 12. С. 3—21.
- Методологія оцінки економічних втрат України через військову агресію Росії (від 24.02.2022). URL: <https://drive.google.com/file/d/1cBtHXdrjLVx-OOoV96AAokxpBefPuOjRw/view>
- Механізми реконструктивного економічного розвитку та соціальні критерії їх ефективності: монографічний збірник / за ред. акад. В. М. Гейця, чл.-кор. А. А. Гриценка. НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозів. НАН України". Київ, 2017. 256 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/6.pdf>
- Модернізація України — наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. Київ, 2011. 416 с.
- Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
- Піляєв І. С. Роль держави в генетиці східноазійського "економічного дива": неоструктуралістське бачення // Економіка України. 2021. № 8. С. 15—25.
- Трофимова В. В. Трансформація економічних функцій держави в умовах становлення глобальної економіки // Економіка та держава. 2010. № 5. С. 8—12.
- Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки в епоху неоліберального глобалізму // Економіка. Фінанси. Право. 2023. № 6. С. 69—85.
- Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки: теоретичне переосмислення в XXI столітті // Економіка та держава. 2020. № 6. С. 206—212.
- Трофимчук О. А. Модернізація — шлях формування ефективної економіки України // Ефективна економіка. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1886>
- Филлюк Г. М. Проблеми та шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації // Вісник Київського нац. університету ім.Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2013. № 151 (10). С. 5—8.
- Хвесик М. А., Степаненко А. В. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання // Економіка України. 2014. № 1. С. 74-86.
- Bridging global infrastructure gaps // McKinsey Global Institute. 03.09.2016. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Operations/Our%20Insights/Bridging%20global%20infrastructure%20gaps/Bridging-Global-Infrastructure-Gaps-In-Brief.pdf>
- Global Competitiveness Report. URL: <http://public.knoema.com/tfdacoc/global-competitiveness-report>
- IT Ukraine Assotiation. URL: <https://itukraine.org.ua>
- Latest Human Development composite indices tables. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads>
- Rodrik D., Walt S. How to Construct A New Global Order. HKS Faculty Research Working Paper Series RWP21-013, 2021.
- World Development Indicators (WDI). URL: <http://public.knoema.com/Iftihvf/world-development-indicators-wdi>
- World Economic Outlook (WEO) // IMF. 04.2022. URL: <http://knoema.com/IMFWEO2015Apr/imf-world-economic-outlook-weo-april-2015>

References:

1. Bodrov, V.G. and Safronov, O. M. Baldych, N. I. (2010), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky ta ekonomichna polityka* [State regulation of the economy and economic policy], Akademvydav, Kyiv, Ukraine.
2. Hrytsenko, A. A. (2017), "Logical and historical bases of cardinal economic changes and transition to reconstructive development", *Ekonomyka Ukrainy*, vol. 5—6, pp. 39—57.
3. Hrytsenko, A. A. (2016), "Reconstructive economic development: contents, guidelines and the vector of social justice", *Ekonomichna teoriia*, vol. 4, pp. 5—18.
4. Hrytsenko, A. A. (2016), "Management of reconstructive development", *Modernizatsiia upravlinnia natsional'noi ekonomikoiu: zb. materialiv IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Modernization of the management of the national economy: coll. materials of IV International science and practice conf.]*, KNEU, Kyiv, Ukraine, pp. 66—71.
5. Opendatabot (2022), "Export of IT services grew by 16% in less than a year", available at: <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-august> (Accessed 25 Sept 2023).
6. Yeschenko, P. (2016), "The crisis of the Ukrainian economy and how to get out of it", *Ekonomichna teoriia*, vol. 4, pp. 33—50.
7. Eshhenko, P.S. (2013), "Economic growth without development: causes and ways of innovative transformation of the economy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 10, pp. 4—20.
8. Zvieriakov, M. I. and Hrymaliuk, A. V. (2019), "Economic theory, state policy and public administration", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 11—12.
9. Kindzers'kyj, Yu.V. (2021), "Inclusive industrialization for sustainable development: to the principles of formation theory and policy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 5, pp. 03—39.
10. Koval'chuk, T. T. (2014), "SOS is a neo-colonial currency policy model in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 10, pp. 4—13.
11. Kuznecov, A.V. (2012), "Globalization under Anglo-American control: challenges for Ukraine and Russia", *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Paradyhmal'ni zrushennia v ekonomichnij teorii XXI st. [Materials of the International Scientific Conference. Paradigm shifts in the economic theory of the XXI century]* National University, Kyiv, Ukraine, pp. 346—349.
12. Mazarak, A. A., Bojko, M. H. and Okhrimenko, A. H. (2021), "Transformation of the tourism system in the context of digitalization", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 3—21.
13. UEO (2022), "Methodology for assessing Ukraine's economic losses due to Russia's military aggression", available at: <https://drive.google.com/file/d/1cBtHXD-RjLVxOOoV96AAokxpBefPuOjRw/view> (Accessed 25 Sept 2023).
14. Hejets, V. M. (2017), *Mekhanizmy rekonstruktyvnoho ekonomichnoho rozvytku ta sotsial'ni kryterii ikh efektyvnosti* [Mechanisms of reconstructive economic development and social criteria of their effectiveness], NAN Ukrainy, DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
15. President of Ukraine (2011), *Modernizatsiia Ukrainy — nash stratehichnyj vybir : Schorichne Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Modernization of Ukraine is our strategic choice: Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine], Kyiv, Ukraine.
16. State Statistics Service of Ukraine (2023), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 25 Sept 2023).
17. Piliaiev, I. S. (2021), "The role of the state in the genetics of the East Asian "economic miracle": a neostructuralist vision", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 15—25.
18. Trofymova, V. V. (2010), "Transformation of the economic functions of the state in the conditions of the formation of the global economy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 8—12.
19. Trofymchuk, O. A. (2023), "The state economic regulation in the neoliberal globalism era", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 6, pp. 69—85.
20. Trofymchuk, O. (2020), "State regulation of economy: theoretical rethinking in the xxi century", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 206—212.
21. Trofymchuk, O. A. (2013), "Modernization — the way to form an effective economy of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1886> (Accessed 25 Sept 2023).
22. Fyliuk, H. M. (2013), "Problems and Way of Increase of Ukrainian Companies' Competitiveness under Globalization", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, vol. 10, pp. 5—8.
23. Hvesyk, M.A. and Stepanenko, A.V. (2011), "Ecological crisis in Ukraine: the socio-economic consequences and remedies", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 74—87.
24. McKinsey Global Institute (2016), "Bridging global infrastructure gaps", available at: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Operations/Our%20Insights/Bridging%20global%20infrastructure%20gaps/Bridging-Global-Infrastructure-Gaps-In-Brief.pdf> (Accessed 25 Sept 2023).
25. Knoema (2023), "Global Competitiveness Report", available at: <http://public.knoema.com/tfdacoc/global-competitiveness-report> (Accessed 25 Sept 2023).
26. IT Ukraine Assotiation (2023), available at: (Accessed 25 Sept 2023). <https://itukraine.org.ua>
27. UNDP (2023), "Latest Human Development composite indices tables", available at: <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads> (Accessed 25 Sept 2023).
28. Rodrik, D. and Walt, S. (2021), "How to Construct A New Global Order", *HKS Faculty Research Working Paper Series RWP21-013*.
29. Knoema (2023), "World Development Indicators (WDI)", available at: <http://public.knoema.com/lftihvf/world-development-indicators-wdi> (Accessed 25 Sept 2023).
30. IMF (2022), "World Economic Outlook (WEO)", available at: <http://knoema.com/IMFWEO2015Apr/imf-world-economic-outlook-weo-april-2015> (Accessed 25 Sept 2023).

Стаття надійшла до редакції 05.10.2023 р.